

КОНФЛИКТЫ И ДЕЛИНКВЕНТНОЕ ПОВЕДЕНИЕ МОЛОДЕЖИ

Золотарева Ю. И.

Проанализирована роль конфликтов в формировании делинквентного поведения молодежи. Рассмотрены структура делинквентного поведения лиц молодого возраста, ее особенности, обусловленные процессами, происходящими в современном украинском обществе.

Ключевые слова: конфликт, конфликтность, межличностный конфликт, внутриличностный конфликт, делинквентность, делинквентное поведение, структура делинквентного поведения.

CONFLICTS AND DELINQUENT BEHAVIOR AMONG YOUTH

Zolotarova J. I.

The role of conflict in the formation of delinquent behavior among youth, the structure of delinquent behavior young people, its features, due to processes taking place in the Ukrainian society.

Key words: conflict, conflict, interpersonal conflict, inside personal conflict, delinquent behavior, structure delinquent behavior.

УДК 316.612

О. О. Маркозова, кандидат соціологічних наук, доцент

ЗНАЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО КАПІТАЛУ ЛЮДИНИ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЖИТТЄВОГО УСПІХУ

Проаналізовано вплив освітнього капіталу людини на процес досягнення життєвого успіху. Показано, що в умовах розвитку інформаційного суспільства освітній капітал перетворюється на основний ресурс життєдіяльності особистості. Доведено, що в ситуації глобального економічного розвитку необхідною умовою досягнення успіху є навчання людини протягом усього життя для постійного поповнення освітнього капіталу.

Ключові слова: людина, суспільство, освітній капітал, самостійність, життєвий успіх.

Актуальність проблеми. Сучасний етап розвитку світу являє собою перехід у принципово нову епоху — епоху інформаційної та інтелектуальної цивілізації, що означає зміщення центру продуктивних сил у бік людського капіталу. Людський капітал – це досить складне і багаточарове утворення, однак усі вчені погоджуються з тим, що його найважливішою складовою, ключовим фактором самореалізації людини та зростання соціально-економічного добробуту держави є освітній капітал. Проголошуючи інформаційну епоху закономірним етапом розвитку людства, М. Кастельє слушно зазначив, що сьогодні знання перетворюються на нове поле конкурентної боротьби не тільки для країн та корпорацій, а й для індивідів [1, с. 81]. Зважаючи на те, що знання в сучасних умовах стають основним ресурсом особистості, цінність якого постійно зростає, актуальною постає проблема аналізу сутності, складових та шляхів формування освітнього капіталу, що значною мірою визначає як досягнення успіху людини, так і розвиток суспільства в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен успіху людини не є абсолютно новою науковою проблемою. Вивченню різних аспектів успіху особистості присвячено праці як західних [2; 3], так і українських дослідників [4–7]. Однак, незважаючи на певну кількість наукових праць, питання впливу накопиченого людиною запасу знань, навичок та вмінь на досягнення успіху, а також необхідності навчання впродовж життя для постійного поповнення освітнього капіталу потребують додаткового вивчення.

Засновниками теорії людського капіталу були Г. Беккер та Т. Шульц, котрі визначали його як надбані знання, інтелектуальні здібності та практичні навички, а інвестиціями в людський капітал вони вважали витрати на здобуття освіти, кваліфікації, виховання людини тощо [8; 9]. Шульц доводив, що інвестиції в людський капітал не тільки сприяють збільшенню доходів індивіда, а й зумовлюють підвищення продуктивності праці. Наприклад, освіта, окрім формування професійних знань і навичок, розвиває підприємницькі таланти людини, зменшує опір нововведенням, спрощує прийняття змін, а підвищення кваліфікації на виробництві допомагає швидкому й безболісному переходу на нові технології. Величезне теоретичне значення мало запроваджене Беккером розрізнення між спеціальними і загальними інвестиціями в людину. Спеціальна підготовка наділяє працівників знаннями і навичками, що становлять інтерес лише для тієї фірми, де вони були одержані. Під час здобуття загальної підготовки працівник набуває знань і навичок, які можуть знайти застосування і на іншій роботі. Беккер показав, що загальну підготовку у непрямої спосіб оплачують самі працівники, коли, прагнучи підвищення кваліфікації, вони погоджуються на нижчу в період навчання заробітну плату і мають із цього зиск у майбутньому.

Поступово аналіз проблеми людського капіталу отримав міждисциплінарний характер і почав відбуватися у межах соціології, економічної теорії, культурології та інших суспільних наук [10; 11]. Останніми роками концепт людського капіталу є досить популярним серед учених, які розглядають його прояви у різних сферах суспільного життя. У той же час взаємозв'язок освітнього капіталу та успіху людини, на нашу думку, вивчено недостатньо. У зв'язку із цим *метою* статті є аналіз впливу освітнього капіталу людини на процес досягнення життєвого успіху в ситуації глобального економічно-розвитку світу.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні по всьому світу центр тяжіння в економіці переноситься на нематеріальні товари і послуги. Сюди входять цифрові, інформаційні та комунікаційні технології, фінансове та побутове обслуговування громадян тощо. Зміни в економічній сфері привели до збільшення кількості працівників кваліфікованої інтелектуальної праці в діяльності сучасних технологічних виробництв та установ, що дало можливість досягти більшої продуктивності та ефективності праці. У багатьох країнах різко скорочуються робочі місця, розраховані на робітників з низькою освітою і кваліфікацією, а у високорозвинених країнах уже практично відмирають професії, що вимагають тільки фізичних зусиль. Це не означає, що виробництво, яке є основою індустріального суспільства, зовсім втрачає свою значущість, але воно все більше починає залежати від компетенції людини в різних галузях діяльності, підвищує вимоги до якості освіти фахівця.

Крім того, завдяки активізації економічних відносин сучасне суспільство стало суспільством підвищеної мобільності, яке стимулює досягнення успіху людини через зміну її *соціального статусу*. Висока мобільність означає, що умови самореалізації особистості постійно примножуються та ускладнюються, підвищується роль знань, умінь та навичок, які повинна мати людина і без яких неможливо в умовах сучасного динамічного розвитку світу розвивати себе, ставити все нові цілі та реалізовувати їх.

У свою чергу, розвиток знань, підвищення освіти людей стимулюють культуру технологічної творчості, формують нову модель успішної економічної діяльності. Професійні знання в сучасному світі застарівають досить швидко. Все наполегливіше і голосніше лунає вимога готовності і здатності людини до оперативного перенавчання, підвищення кваліфікації, безперервного розширення свого освітнього капіталу, без якого вже неможливо не тільки зробити кар'єру, а й іноді просто утриматися на своєму робочому місці.

В умовах сучасного інформаційного суспільства для всіх стало цілком очевидним, що досягнення життєвого успіху людини неможливе без по-

стійного отримання нових, сучасних знань, що сприяють формуванню творчої особистості, яка вміє ефективно адаптуватися до нових умов життєдіяльності, здатна критично мислити, самостійно формувати і ефективно досягати життєвих цілей. Основними вимогами успішної економічної діяльності людини, на думку Ф. А. Цуркана, сьогодні є: «унікальність, інноваційність, компетентність, лідерство, швидкість у прийнятті рішень тощо» [12, с. 43]. Ключову роль у цьому процесі відіграє освітній капітал людини, що зумовлює необхідність активної самоосвіти, самостійного та інноваційного підходу до досягнення цілей.

З огляду на важливість даної проблеми як для окремої особистості, так і для суспільства в цілому виникла концепція безперервної освіти, що базується на ідеї навчання впродовж життя, під якою розуміють усю діяльність як держави, так і окремої людини з отримання освіти із раннього дитинства аж до пенсії з метою самореалізації та досягнення життєвого успіху [13].

Необхідність реалізації цієї концепції була зумовлена всім ходом розвитку цивілізації. У попередні десятиліття світова економіка в цілому зберігала стабільність, а технічний розвиток здійснювався поступово і доволі повільно. Типовою була ситуація, коли людина отримувала професію, якою займалася все життя. Перепідготовка кадрів більшою мірою мала формальний характер і практично обмежувалася досвідом, який працівник отримував на робочому місці. Але в умовах глобалізованого, інформаційного суспільства ситуація кардинально змінилася. Технічний і економічний прогрес набуває прискореного характеру. Виникають нові професії і види діяльності, що вимагають розширення знань та навичок людини. Яку б блискучу професійну освіту не отримала особистість, вона отримала її фактично на кілька років, після чого знання застарівають, і якщо їх не оновлювати систематично, не підвищувати рівень своєї кваліфікації, то можна безнадійно відстати від сучасних вимог. Упродовж життя люди вже змінюють не тільки місце роботи, а й професію, що змушує їх отримувати знання і навички в абсолютно нових галузях. Тому концепція навчання впродовж життя є новим поглядом на освіту, на вдосконалення знань, умінь і компетенції людей протягом їх життя.

За таких умов, освіта людини не може обмежуватися тільки так званими формальними навчальними закладами – школою, коледжем, університетом тощо. Значна увага має бути приділена також неформальній і спонтанній освіті. Неформальна освіта — це отримання знань людиною поза межами навчального закладу через самоосвіту, спеціальні курси, тренінги або освітні програми. Цінність такого навчання полягає у тому, що воно чітко структуроване в плані цілей, тривалості і є цілеспрямованим з погляду того, хто навчається.

Якщо формальне та неформальне навчання здійснюється цілеспрямовано, то спонтанне, яке відбувається під час повсякденної життєдіяльності особистості і пов'язане з її спілкуванням із родиною, знайомими та друзями, у більшості випадків не організується цілеспрямовано. Але, як справедливо зауважує Н. Альшевська, цілеспрямоване встановлення авторитетних та ділових контактів з представниками того культурного та ділового співтовариства, куди людина планує потрапити в процесі досягнення життєвого успіху, допомагає їй значно пришвидшити цей процес і ставити завдання свого особистісного розвитку не у горизонтальній, а у вертикальній площині [14]. Тому для того щоб зробити процес досягнення життєвого успіху більш ефективним, людина повинна навчитися отримувати знання, поповнювати свій освітній капітал як у межах системи формальної та неформальної освіти, так і в процесі спонтанного навчання, а також брати на себе відповідальність за власну освіту, самостійно здійснювати пошук нових знань та розвивати нові компетенції.

Слід зазначити, що впровадження концепції навчання впродовж життя нині є актуальним завданням для всіх народів і націй, незалежно від рівня їх розвитку, оскільки вони залучені в процес глобалізації і, зокрема, в економічний, інформаційний та комунікаційний простір світу. Реалізація концепції навчання впродовж життя відповідає як цілям держави, що охоплюють значний діапазон питань – від економічного добробуту і конкурентоспроможності нації до забезпечення суспільства кваліфікованими кадрами, так і цілям кожної людини, бо створює умови для особистісної самореалізації в процесі досягнення життєвого успіху. Однак найбільшого значення реалізація програм навчання впродовж життя набуває для країн з перехідною економікою, до яких належить й Україна. У таких країнах необхідно значно збільшити інвестиції в освітній капітал, підвищення рівня знань і компетенції громадян. Тільки у такий спосіб країни з перехідною економікою зможуть упоратися з такими фундаментальними змінами в світовій економіці, як глобалізація ринків, швидкі темпи технологічного розвитку і світова конкуренція.

Стратегії навчання впродовж життя також зорієнтовані на людину в контексті забезпечення її зайнятості, на попит ринку праці, а отже, на досягнення життєвого успіху. Розмірковуючи про свою майбутню кар'єру, молода людина повинна враховувати особливості того часу, в якому вона житиме і працюватиме. Комп'ютеризація розвивається такими темпами, що у найближчі десятиліття електроніка «поглине» не тільки механіку, а й автоматіку і радикально перетворить усю систему суспільного виробництва і відносин. Є. Д. Малінін пише про дослідження вчених, які свідчать про великі проблеми зайнятості, з якими зіткнеться суспільство в недалекому майбут-

ньому. Так, «Інститут майбутнього» при університеті Берклі в США прогнозує перехід до суспільства загального дозвілля. «Його основними рисами стане використання спеціальних стимулів для того, аби відволікти людей від трудової діяльності, яка перетвориться на привілей, а головним заняттям для людей буде використання вільного часу» [15, с. 102].

За таких умов особистість може бути успішною лише в результаті самостійного навчання протягом усього життя. Самостійність у цьому разі полягає у тому, що людина спрямовує своє навчання на засвоєння знань, які будуть затребувані в майбутньому та допоможуть вирішувати завдання, пов'язані з досягненням успіху, новими, оригінальними шляхами [16]. Стереотипне мислення, засноване лише на завченій інформації, навряд чи дозволить людині досягти вершин і стати успішною в умовах світу, що змінюється майже щохвилини. Тому особистості необхідно сформувати гнучкий, емоційний інтелект, який, спираючись на уяву, допоможе формувати фрейми майбутніх взаємодій, відчувати, як світ зміниться завтра і що треба зробити вже сьогодні для того, аби бути успішним.

Висновки. В умовах сучасного інформаційного суспільства досягнення життєвого успіху людини неможливе без постійного поповнення свого освітнього капіталу через отримання нових знань і навичок, що сприяють формуванню творчої особистості, яка вмє ефективно адаптуватися до нових умов життєдіяльності, здатна критично мислити, самостійно ставити й ефективно досягати життєвих цілей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
2. Huber R. M. The American idea of success / R. M. Huber. – N. Y., 1971. – 328 p.
3. Parker B. Development and validation of a life-success measures scale / B. Parker, H. Leonard Chummier // Psychological Reports. – 1992. – Apr. Vol. 70.
4. Бевзенко Л. Д. Зміст життєвого успіху: соціально-культурологічний контекст / Л. Д. Бевзенко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 1. – С. 34–51.
5. Маркозова О. О. Соціальний успіх особи у контексті історичних практик свободи / О. О. Маркозова // Вісн. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія / редкол.: А. П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2013. – № 3 (17). – С. 169–178.
6. Маркозова О. О. Фреймування уявлень людей про успіх інструментами засобів масової інформації / О. О. Маркозова // Вісн. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України

- ім. Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія / редкол.: А. П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2014. – № 1 (20). – С. 279–285.
7. Маркозова О. О. Співвідношення індивідуального і колективного успіху людини в умовах радянської реальності / О. О. Маркозова // Вісн. між нар. Слов'ян. ун-ту. Серія «Соціол. науки». – Х., 2013. – Т. 16, № 1. – С. 5–13.
 8. Shultz T. Human Capital in the International Encyclopedia of the Social Sciences / T. Shultz. – N. Y., 1968.
 9. Becker G. Human Capital / G. Becker. – N. Y. : Columbia University Press, 1964.
 10. Щетинин В. Человеческий капитал и неоднозначность его трактовки / В. Щетинин // Мировая экономика и междунар. отношения. – 2001. – № 12. – С. 42–49.
 11. Нейстик Т. Культурный, социальный и символический капиталы / Т. Нейстик // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2005. – № 4. – С. 124–147.
 12. Цуркан Ф. А. Самовизначення свідомості індивіда в пріоритетах економічного буття / Ф. А. Цуркан // Мультиверсум : філос. альм. – 2011. – № 6 (104). – С. 41–47.
 13. Степко М. Ф. Болонський процес і навчання впродовж життя : монографія / М. Ф. Степко, Б. В. Клименко, Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ. – Х. : НТУ «ХП», 2004. – 112 с.
 14. Альшевская Н. Карьера как социальный феномен / Н. Альшевская // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2000. – № 2. – С. 106–112.
 15. Малинин Е. Д. Философия жизненного успеха. Практическое руководство: учеб. пособие / Е. Д. Малинин. – [2-е изд., доп.] – М. : Изд-во Моск. психол.-соц. ин-та ; Воронеж : Изд-во НПО «МОДЭК», 2004. – 304 с.
 16. Маркозова О. О. Самостійність людини як основна передумова досягнення життєвого успіху / О. О. Маркозова // Вісн. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія / редкол.: А. П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2013. – № 4 (18). – С. 151–159.

ЗНАЧЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО КАПИТАЛА ЧЕЛОВЕКА ДЛЯ ДОСТИЖЕНИЯ ЖИЗНЕННОГО УСПЕХА

Маркозова Е. А.

Проанализировано влияние образовательного капитала человека на процесс достижения жизненного успеха. Показано, что в условиях развития информационного общества образовательный капитал превращается в основной ресурс жизнедеятельности личности. Доказано, что в ситуации глобального экономического развития необходимым условием достижения успеха является обучение человека в течение всей жизни для постоянного пополнения образовательного капитала.

Ключевые слова: человек, общество, образовательный капитал, самостоятельность, жизненный успех.

VALUE FOR HUMAN CAPITAL EDUCATIONAL ACHIEVE SUCCESS IN LIFE

Markozova O. O.

Analyzed the impact of human capital on the educational process of achieving success in life. It is shown that in the conditions of the Information Society educational capital is transformed into the ultimate resource life personality. It is proved that in a situation of global economic development necessary for success is human learning throughout life for continuous replenishment of educational capital.

Key words: *people, society, educational equity, independence, success in life.*

УДК 316.334.3:324

О. Є. Шинкаренко, кандидат соціологічних наук

ОСНОВНІ ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЗМІНУ ЕЛЕКТОРАЛЬНИХ ОРІЄНТАЦІЙ БЕЗПОСЕРЕДНЬО В ПРОЦЕСІ ВИБОРЧОЇ КАМПАНІЇ

У статті розглянуто актуальну та дуже важливу проблему, пов'язану зі змінами електоральних орієнтацій виборців під час виборчої кампанії під впливом низки чинників, що діють безпосередньо у цей період. Аналізуються такі з них, як наявність у структурі електорату осіб, що можуть раціонально аналізувати електоральну ситуацію; вплив на настрої абсентеїстів; поява на електоральному ринку нових політичних сил; вплив на виборців технологій електорального маркетингу, у тому числі таких, як мобілізація зусиль різних груп електорату в умовах складних періодів, які потребують об'єднання таких зусиль, та деякі інші.

Ключові слова: *електоральний маркетинг, електоральні кампанії, чинники сти- мулювання електоральної активності.*

Постановка проблеми. Проведення демократичних виборів у країнах, які стали на шлях демократичного розвитку, трансформації політичної системи, стикається із низкою важливих проблем, що висувуються як перед органами влади, так і перед партіями та кандидатами, які визначають їх поведінку безпосередньо в процесі проведення виборчої кампанії. Причому особливої актуальності ця проблема набуває безпосередньо в період самої виборчої кампанії, коли відрегульовані «правила гри», тобто кінцево визна-